

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології

“Затверджено”

на засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М.П. Драгоманова
протокол № 5 від «06» березня 2018 р.
Голова Приймальної комісії
Андрущенко В.П.

**Програма додаткового вступного випробування
з загальних основ педагогіки, психології та анатомії і фізіології дитини
для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства,
при вступі на навчання для здобуття ступеня бакалавра
на базі здобутого
освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста**

спеціальність 013 «Початкова освіта»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Становлення України як самостійно держави, її національне відродження та перехід до ринкових відносин кардинально впливають на роль спеціалістів з вищою освітою. Особливе місце серед них посідають майбутні педагоги як високо компетентні і всебічно освічені фахівці, рівень підготовки яких повинен забезпечити соціально-педагогічні потреби суспільства в умовах реалізації «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті».

Побудова національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів, спрямований на подолання кризи в освіті, яка виявляється, передусім, у невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Основним критерієм роботи навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці.

Головним завданням вступного фахового випробування для вступників, які мають ОКР «Молодший спеціаліст» з іншої спеціальності на освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» є перевірка відповідності рівня підготовки майбутніх фахівців Галузевому стандарту вищої освіти. Державна атестація є свідченням готовності особи, яка здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності.

Програма фахового випробування покликана перевірити рівень фахової компетентності вихователя дошкільної установи (соціального педагога), що відповідає його освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Вона сприяє виявленню рівня фундаментальної та спеціальної підготовки майбутнього фахівця.

Об'єктом оцінювання мають бути структурні компоненти навчальної діяльності, а саме:

— змістовий компонент – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явища тощо, в т.ч. про правила, засоби його перетворення, вимоги до результату; складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т.д.). Обсяг знань визначений навчальними програмами, державними стандартами;

— операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички).

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТА НА LJLFRJJDJVEBВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

За шкалою університету	Визначення	Характеристика відповідей абітурієнта	
		на питання теоретичного змісту	на питання практичного змісту
0-99 бали	Низький	Абітурієнт не усвідомлює змісту	Обсяг розв'язаних задач

		питання білету, тому його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Наявна повна відсутність уміння міркувати.	<50%. У абітурієнта відсутні вміння розв'язувати практичні завдання або виявляються ситуативно з помилками.
100-139 балів	Задовільний	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, характеризуються відтворенням знань на рівні запам'ятовування. Абітурієнт поверхово володіє умінням міркувати, його відповіді супроводжуються другорядними міркуваннями, які інколи не мають безпосереднього відношення до змісту запитання.	Обсяг розв'язаних задач у межах 50-75%. Абітурієнт допускає помилки при вирішенні завдань як репродуктивного, так і творчого рівнів
140-169 балів	Достатній	У відповідях на питання білету допускаються деякі неточності або помилки не принципового характеру. Абітурієнт демонструє розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу властивостей. Помітне прагнення абітурієнта логічно розмірковувати при відповіді на питання білета.	Обсяг правильно розв'язаних задач > 75%. Результат розв'язування практичних завдань містить окремі неточності і незначні помилки.
170-200 балів	Високий	Абітурієнт дає повну і розгорнуту відповідь на питання білету. Його відповіді свідчать про розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу закономірностей, характеризуються логічністю і послідовністю суджень, без включення випадкових і випадання істотних з них.	Обсяг правильно розв'язаних задач = 100%. Кожна розв'язана задача супроводжується ґрунтовним поясненням. Абітурієнт без помилок вирішує завдання як репродуктивного, так і продуктивного рівнів.

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 0-99 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Структура вступного фахового випробування для спеціальності «Початкова освіта» включає перевірку теоретичних знань та практичних умінь з загальних основ педагогіки, психології та анатомії і фізіології дітей.

Відповідно програмні питання сформовані на підставі програмних курсів „загальні основи педагогіки”, „загальні основи психології”, „анатомія і фізіологія дитини”.

3.1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. *Предмет педагогіки та її основні категорії.*

Предмет, об'єкт і завдання педагогіки. Її основні категорії: виховання, навчання, розвиток, освіта, формування, соціалізація. Педагогічний процес як цілісна система. Виховання в широкому та вузькому значеннях.

Народна педагогіка як джерело наукової педагогічної системи знань. Основні компоненти української народної педагогіки.

Джерела та складові частини педагогіки початкової школи. Актуальні проблеми виховання й навчання молодших школярів у період трансформації суспільства та реформування освіти.

Тема 2. *Методологічні основи педагогіки. Галузі педагогічної науки.*

Сутність сучасної методології педагогіки як системи філософських поглядів гуманістичної традиції. Перевага вічних цінностей людства над швидкоплинними. Оцінні аспекти вивчення педагогіки. Взаємообумовленість практичного та пізнавального підходів до вивчення педагогічної дійсності.

Історичний шлях розвитку наукової педагогіки в контексті розширення її змісту та розгалуження сфер. Загальна та окремо-наукова методології педагогіки.

Зв'язок педагогіки з іншими науками та структура навчальної дисципліни.

Місце педагогіки початкової школи в сучасній педагогічній науці, її змістове та функціональне оновлення.

Тема 3. *Методи наукових досліджень у педагогіці.*

Багатофакторність та неоднозначність педагогічних процесів – специфіка, що визначає систему методів дослідження в педагогіці.

Академічні (традиційні) методи педагогічних досліджень: педагогічне спостереження, дослідницька бесіда, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду.

Перетворювальні методи досліджень. Експеримент в науковому педагогічному дослідженні, його види, етапи, інтерпретація даних. Педагогічне тестування в навчально-виховному процесі та в дослідженні. Підвищення ролі діагностичних методик у сучасних науково-дослідних працях. Психологічні методики в педагогічних дослідженнях – особливості та межі застосування.

Соціологічні та статистичні методи в педагогіці, вітчизняний та зарубіжний досвід застосування, надбання та прорахунки. Моніторинги як різновид соціолого-педагогічних досліджень. Використання маркетингових досліджень у педагогіці.

Розширення зони вивчення педагогічних явищ із використанням інформаційних технологій. Моделювання в педагогіці.

Тема 4. *Поняття про мету виховання, критерії цілепокладання в педагогіці.*

Виховний вплив як цілеспрямований процес. Діалектика стимулювання та гальмування різноспрямованих чинників виховання.

Висунення, здійснення й відмирання цілей виховання. Авторитарні, науково змодельовані, життєво сформовані та спонтанні цілі виховання.

Історія виховних парадигм та концепцій (школа навчання, школа праці, школа самореалізації особистості, вільна школа). Історико-педагогічний аналіз найбільш вагомих світових виховних концепцій в контексті основної мети та завдань.

Визначення мети виховання. Ієрархія цілей виховання. Критерії визначення виховної мети: історичний, концептуальний, національний, прогностичний. Компоненти мети виховання (ідеал, зразок, модель).

Тема 5. *Соціально-економічна зумовленість мети виховання, її ідеологічні орієнтири на сучасному етапі розвитку держави.*

Чинники сучасного національного виховання: проголошення незалежності України, зміна соціально-економічної формації, входження в європейський і світовий економічний та культурний простір, демократизація суспільних відносин, гуманістична парадигма розвитку особистості.

Визначення мети виховання в законі України “Про освіту” та інших урядових документах (“Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст.”, “Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти” тощо).

Тенденція сучасної світової педагогіки до деідеологізації як намагання створити нову телеологію освіти (людина – не засіб, а мета).

Тема 6. *Характеристика складових частин виховання.*

Багатовимірність виховної системи як вихідне положення для виділення її складових частин. Витоки та розвиток ідеї всебічного розвитку особистості. Співвідношення гармонійності та всебічності виховання на різних етапах розвитку виховання.

Складові виховання за різними підходами до їх визначення: за сферами життєдіяльності (розумове, трудове, фізичне, моральне, естетичне, екологічне, економічне, правове, статеве), за характером діяльності (інтелектуальне, аксіологічне, комунікативне, праксеологічне), за підсистемами (сферами) особистості (формування емоцій, свідомості, поведінки), за особистісними цілями (формування життєвих смислів, громадянське виховання, виховання національної гідності, формування потреби в самовихованні).

Характеристика завдань (конкретних цілей) кожної зі складових частин, їх взаємозв'язок, механізми поєднання.

Тема 7. *Концепції національного виховання (порівняльно-історичний аналіз).*

Характеристика вітчизняних концепцій національного виховання різних історичних періодів (праукраїнці, Київська Русь, козацька педагогіка, братські школи, педагогіка українського П'ємонту, виховна концепція УНР, державна та авторські Концепції національного виховання в незалежній Україні тощо).

Тема 8. *Поняття розвитку особистості, рушійні сили та закономірності розвитку.*

Розвиток людини як процес становлення та формування її особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих факторів. Провідна роль цілеспрямованого виховання й навчання в цьому процесі.

Напрямки розвитку: анатомо-фізіологічний, психічний, соціальний.

Фактори розвитку: спадковість, середовище, виховання. Характеристика кожного з факторів.

Соціалізація як процес засвоєння індивідом соціального досвіду, цінностей, норм, установок та активного входження у систему соціальних зв'язків. Патологія суспільного життя та її профілактика.

Вплив засобів масової інформації та комунікації на розвиток і виховання, корекція цього впливу.

Тема 9. *Закони і закономірності становлення особистості.*

Закони становлення особистості. Внутрішні та зовнішні суперечності розвитку: асиміляція та дисиміляція; збудження й гальмування; емоційна сфера; спадкові дані та потреби виховання; рівень розвитку особистості та її ідеал; потреби та моральний обов'язок; домагання особистості та її можливості.

Закономірності розвитку й становлення особистості; наслідувальний характер розвитку; значний вплив середовища; одночасність впливів на всі сфери психіки; діяльнісний характер становлення особистості.

Тема 10. *Активність, діяльність, спілкування, їх функції в розвитку особистості.*

Діяльність як активна форма ставлення людини до оточуючої дійсності. Види діяльності: ігрова, навчальна, трудова, спортивна, художня, громадська. Характер діяльності: гностичний, аксіологічний, комунікативний, праксеологічний. Ведуча та домінуюча діяльність, їх взаємодія.

Спілкування як один з універсальних способів вияву групової форми буття людей. Системи спілкування: особистість-особистість, особистість-група, особистість-колектив, група-група, група-колектив. Зміст спілкування: ділове (формальне) та особисте (неформальне).

Активність, її прояви та рівні. Соціальна та особистісна активність, їх взаємодія.

Тема 11. *Вікова періодизація в педагогіці.*

Періодизація як поділ цілісного життєвого циклу людини на вікові відрізки, що вимірюється роками. Емпірична педагогічна класифікація, що складена в ході розвитку школи та дошкільних закладів.

Відносна рухливість меж вікових періодів. Анатомо-фізіологічні, психічні та соціальні властивості кожного періоду (вікові особливості).

Молодший шкільний вік. Показники готовності дитини до навчання: звичка до розумових зусиль, зосередженість у роботі, вміння слухати вчителя та виконувати його вказівки. Розвиток пізнавальної діяльності молодшого школяра. Переважно пошуковий характер освоєння дійсності.

Наочно-образна пам'ять молодшого школяра, сучасні методи її розвитку (мнемонічні, логіко-емоційні, ейдетичні). Амплітуда розвитку мислення в молодшому шкільному віці: від емоційно-образного до образно-логічного.

Ігрові технології в початковій школі, їх відмінність від ігрових методик розвитку дітей в дошкільному закладі.

Підлітковий вік. Розвиток організму, статеве дозрівання. Роль спілкування з дорослими та однолітками житті підлітка. Характеристика інтересів (невизначеність, розкиданість, затоплюваність). Диференціація за статевими ознаками. Первинна профорієнтаційна робота (рівень ознайомлення на основі інтересів).

Юнацький вік. Формування світогляду, характеру і життєвого самовизначення. Пізнавальна діяльність старшокласника, її соціальна зумовленість. Характеристика пам'яті та мислення: здатність до абстрагування й узагальнення навчального матеріалу та життєвих ситуацій. Статеве виховання, гендерна диференціація. Профорієнтаційна робота. Самовиховання в юнацькому віці.

Проблема індивідуальних відмінностей в кожному віці.

Тема 12. Спадковість, середовище й виховання в розвитку особистості.

Спадковість як відновлення у нащадків біологічної подібності. Передача за спадковістю типу нервової системи, деяких безумовних рефлексів (оборонного, орієнтовного), конституції тіла, зовнішніх ознак та загальнолюдських задатків (високорозвиненого мозку, задатку до мови, ходіння у вертикальному положенні, окремих видів діяльності).

Середовище як чинник розвитку особистості. Мікросередовище, макросередовище та мезосередовище, їхні ознаки, виховні можливості.

Виховання, самовиховання та перевиховання. Складові процесу самовиховання: самооцінка, самоаналіз, самоспостереження, самозвіт, самокорекція, самовдосконалення, самоосвіта (авто дидактика). Специфіка керування цим процесом в кожен віковий період.

Тема 13. Поняття про систему освіти і виховання в Україні. Законодавчі і нормативні документи про освіту.

Державна політики України в галузі освіти. Принципи освітньої політики в Україні як положення, які визначають основні напрямки, пріоритети, а також характер освіти та освітніх закладів у країні.

Державні органи управління освітою, їх ієрархія, координаційні та субординаційні сторони діяльності. Типологія та види навчально-виховних закладів в Україні.

Альтернативи в системі освіти України як основа її сучасної множинної моделі. Вільний вибір траєкторії навчання – шлях до реальної інтеграції в ЄС.

Характеристика основних законодавчих та нормативних документів про освіту: Закон України „Про освіту”(1991,1996), Закон України „Про загальну середню освіту” (1999), Державна національна програма „Освіта”(Україна ХХІ століття), „Декларація про освіту”.

Тема 14. Основні принципи побудови системи національної освіти України. Національна система освіти України та її структура

Доступність усіх форм освітніх послуг, що надаються державою, а також безоплатність і обов'язковість загальної середньої освіти. Рівність умов при одержанні освіти, гуманізм, демократичність, пріоритет загальнолюдських цінностей, органічний зв'язок зі світовою та національною історією,

культурою, традиціями.

Незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій, науковий, світський її характер.

Інтеграція з наукою та виробництвом. Зв'язок з освітою інших країн (інтеграція в ЄС), гнучкість і прогностичність системи освіти.

Безперервність і множинність (різноманітність) освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Історія системи освіти в Україні з початку її формування (загальний нарис).

Підходи до типології загальноосвітніх навчальних закладів. Освітній рівень як основа для змісту освіти в певному типі закладу: дошкільна освіта, початкова загальна освіта, базова середня освіта, повна загальна середня освіта).

Типи загальноосвітніх закладів I, II та III ступенів, їх загальноосвітня характеристика:

Середня загальноосвітня школа (I-III ступінь), з III ступенем, здебільшого, профільного спрямування навчання.

Спеціалізована школа (I-III ст.) з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів.

Гімназія (I-III) з поглибленим вивченням окремих дисциплін відповідно до профілю.

Лицей (III ст.) з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою.

Колегіум (III ст.) – заклад філософсько-філологічного або культурно-естетичного профілів.

Школи та заклади різних форм фінансування. Школи лікувально-санаторного та соціально-реабілітаційного спрямування, вечірні та змінні школи.

Позашкільні навчально-виховні заклади, міжшкільні виробничі комбінати, Професійно-технічні заклади.

Вищі навчальні заклади різних форм акредитації та фінансування.

Тема 15. Народнопедagogічна основа побудови сучасних шкільних систем та педагогічних технологій.

Етнопедагогічні джерела побудови шкільних систем як соціальний механізм збереження національної ідентичності освіти.

Педагогіка народознавства, її інтегративний характер, відображення здобутків народу в галузі виховання.

Родинна педагогіка як основа здійснення виховних зв'язків школи та сім'ї. Педагогічна деонтологія (вчення про виховні обов'язки батьків, учителів, вихователів, вироблених народною свідомістю).

Педагогіка народного календаря, її роль у планування виховного процесу школи.

Козацька педагогіка – унікальне національне надбання в галузі виховання патріотизму, національної свідомості та моральних чеснот.

Народний архетип вчителя та вихователя.

Тема 16. Педагогічні системи школи як основа розробки нових технологій навчання й виховання.

Загальноосвітній навчальний заклад як відкрита система, що взаємодіє із зовнішнім середовищем. Функціонування загальноосвітньої школи, його зумовленість концепцією, метою, потребами суспільства, певним часовим проміжком (9-12 років).

Рівень навчально-виховних досягнень – показник дієвості та результативності шкільної системи.

Загальні (соціальні, економічні, культурні, національні, геополітичні) та специфічні (соціально-демографічний склад учнів, регіональні особливості, місцезнаходження школи, матеріальні можливості школи, виховний потенціал навколишнього середовища) умови функціонування педагогічної системи школи. Використання народно педагогічних надбань в реалізації умов її функціонування.

Педагогічний менеджмент, його ознаки, умови ефективності.

Сучасний учитель як агент соціалізації особистості в період навчання в школі. Поняття про професіограму вчителя. Образ учителя в світовій та українській літературі.

3.2. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет психології

Визначення психології як науки. Зміна і розширення предмета психології з давніх часів до наших днів, доповнення її теоріями і методами інших наук. Приклади явищ, які вивчає сучасна психологія, доступність і складність їх наукового пізнання. Система феноменів, що вивчаються сучасною психологією. Поділ психічних явищ на процеси, властивості та стани. Відносність такого поділу. Поведінка і діяльність як предмет психології. Поняття про психіку, її функції. Основні загальні та часткові поняття, за допомогою яких описуються явища, що вивчаються психологією.

Тема 2. Методи психології

Проблема метода дослідження та його значення для науки. Методологія і методи психологічних досліджень. Загальна характеристика психологічного дослідження, основні його етапи. Вимоги до проведення психологічного дослідження. Організаційні методи: лонгитюдний, порівняльний та комплексний. Емпіричні методи – спостереження та самоспостереження, їх пізнавальна роль, достоїнства та недоліки; експеримент та його види; тести; методи опитування; метод аналізу продуктів діяльності; психосемантичні методи. Методи інтерпретації та обробки отриманих даних.

Тема 3. Мозок і психіка

Будова і діяльність нервової системи. Рефлекторна діяльність мозку. Аналіз і синтез подразників, будова аналізаторів. Нервові процеси в корі великих півкуль головного мозку. Основні закономірності вищої нервової діяльності. Системність нервових процесів. Діяльність лівої і правої півкуль головного мозку.

Тема 4. Етапи розвитку психіки

Розуміння психіки різними науковими теоріями. Рефлекторна природа психіки. Особливості психічного відображення. Розвиток психіки тварин. Виникнення психічного відображення. Розвиток нервової системи. Норми поведінки тварин. Відмінності психіки людини від психіки тварин. Біологічні

передумови виникнення свідомості людини.

Тема 5. Свідомість та самосвідомість особистості

Свідомість як форма відображення людиною дійсності. Структура свідомості. Значення та смисл як складові свідомості. Роль мовлення у функціонуванні людської свідомості. Несвідоме, його прояв у психічних процесах, властивостях та станах людини. Структура несвідомого за З.Фрейдом. Сновидіння як прояв неусвідомлюваного. Співвідношення між свідомою та неусвідомлюваною регуляцією поведінки. Психологічний захист, види захисту. Самосвідомість особистості. Я-концепція та образ Я. Самооцінка, її структура та основні параметри. Самооцінка та рівень домагань.

Тема 6. Психологія особистості

Характеристика різних підходів до визначення особистості. Індивід, особистість та індивідуальність. Індивідні та особистісні якості людини. Основні параметри особистості: сталість, єдність та активність. Спрямованість особистості як стало домінуюча система мотивів. Установки та прагнення. Ідеали, переконання, світогляд особистості. Самоактуалізуюча особистість. Структура особистості. Розвиток особистості за Е.Еріксоном, особистість та самоідентифікація. Зрілість особистості, основні її критерії. Соціалізація особистості, основні її механізми.

Тема 7. Психологічна характеристика діяльності

Поняття про діяльність. Предметний характер людської діяльності. Потреби як джерело активності особистості. Основні риси, що притаманні потребам всіх високоорганізованих істот (за О.М.Леонтьєвим). Мотиви діяльності. Структура діяльності за О.М.Леонтьєвим. Поняття про інтеріоризацію та екстеріоризацію. Дії, їх види та структура. Засвоєння діяльності. Знання. Орієнтувальна основа діяльності. Навички та вміння. Формування навичок та основні закономірності вправлянь. Основні види діяльності особистості – гра як вид діяльності; учіння як діяльність, спрямована на засвоєння знань, вмінь і навичок та на розвиток учня; праця як діяльність.

Тема 8. Спілкування

Поняття про спілкування. Зміст спілкування. Засоби спілкування: мова, немовні засоби (жести, міміка, положення партнерів відносно один одного, зображення). Рівні спілкування: макрорівень, мегарівень, мікрорівень. Види спілкування: міжособове, особовогрупове, міжгрупове. Спілкування безпосереднє, опосередковане, тривале і короткотривале, закінчене і незакінчене. Соціальна ситуація спілкування. Міжособові взаємини в групах і колективах (ділові та особисті). Психологічна сумісність та її види. Конфлікт і міжособові стосунки. Структура спілкування: комунікативна, інтерактивна, перцептивна. Сторони спілкування. Механізми сприйняття людини людиною: ідентифікація, рефлексія, стереотипізація. Методи вивчення спілкування.

Тема 9. Група і колектив

Поняття про групу. Велика та мала група. Види малих груп. Структура малої групи. Позиція, статус, внутрішня установка та роль. Керівництво та лідерство в групі. Стилі лідерства: авторитарний, демократичний та ліберальний. Колектив як група вищого рівня розвитку. Методи вивчення малих груп та колективів. Критичні періоди у розвитку групи.

Міжособові взаємини у групах та колективах. Несприятливі відносини в групі, джерела їх виникнення та негативні наслідки. Типи міжособових конфліктів та способи їх розв'язання. Соціометрична картина внутрішньогрупових взаємодій. Ефективність групової діяльності. Шляхи підвищення ефективності діяльності групи. Особливості впливу групи на особистість – позитивний та негативний. Явище конформізму. Інтимні міжособові стосунки: дружба, ворожість, любов.

Тема 10. Здібності

Поняття про здібності. Здібності та діяльність. Різниця між здібностями, знаннями, уміннями та навичками. Різні підходи до визначення здібностей. Кількісна та якісна характеристика здібностей. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Спеціальні здібності вчителів, психологів. Взаємозв'язок та взаємна компенсація різних здібностей. Здібності та успішність діяльності. Поняття обдарованості. Психологічна характеристика обдарованої дитини. Здібності та задатки.

Тема 11. Темперамент

Загальна характеристика темпераменту. Історія становлення типології темпераментів. Тип вищої нервової діяльності як фізіологічна основа темпераменту. Психологічна характеристика темпераменту. Психічні якості, що характеризують темперамент. Типологія темпераментів: сангвінічний, холеричний, флегматичний, меланхолійний. Позитивні та негативні сторони кожного типу темпераменту. Відсутність чистих типів, їх змішаність у більшості людей. Поняття індивідуального стилю діяльності. Зв'язок темпераменту та індивідуального стилю діяльності.

Тема 12. Характер

Загальне поняття про характер. Характер як система найбільш стійких рис особистості, що проявляють себе в різних видах діяльності, спілкування та взаємодія людини з навколишнім світом. Характер та темперамент людини. Структура характеру. Риси характеру та закономірні зв'язки між ними. Різні підходи до типології характерів. Акцентуйовані типи характерів за К.Леонгардом. Система акцентуйованих характерів підлітків за А.Е.Лічко. Соціальні типи характерів за Е.Фроммом. Характер та особистість. Місце характеру в загальній структурі особистості. Риси характеру та інші риси особистості. Характер та захисні механізми. Характер та воля людини. Характер та мотивація поведінки.

Тема 13. Увага

Поняття про увагу. Значення уваги в житті людини. Фізіологічна основа уваги. Психологічні теорії уваги. Функції уваги: активізація, забезпечення вибірковості пізнавальних процесів. Види уваги: довільна, мимовільна, післядовільна, зовнішня, внутрішня, індивідуальна, групова, колективна. Властивості уваги: вибірковість, зосередженість, сталість, обсяг, розподіл, переключення. Методи вивчення уваги.

Тема 14. Відчуття

Поняття про відчуття. Значення відчуттів в житті людини. Аналізатори як органи відчуттів, їх будова та функції. Класифікація відчуттів – екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні відчуття. Загальні властивості відчуттів. Чутливість та її вимір. Абсолютний та відносний поріг

відчуттів. Приклади порогових значень відчуттів різних модальностей. Закон Вебера-Фехнера. Адаптація та сенсibiliзація органів чуття. Синестезія.

Тема 15. Сприймання

Поняття про сприймання, відмінність сприймання від відчуттів, їх взаємозв'язок. Основні властивості сприймання: предметність, константність, цілісність, структурність. Фактори, що визначають інтеграцію відчуттів у цілісні зорові образи: близькість елементів, що сприймаються один до одного; їх подібність, природне продовження та замкненість. Фігура та фон сприймання. Спрямованість особистості та сприймання, аперцепція. Класифікація та види сприймання. Ілюзії зорового сприймання. Сприймання простору, руху та часу. Основні напрями сучасних досліджень психології сприймання.

Тема 16. Пам'ять

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини. Види пам'яті та принципи їх класифікації. Образна, рухова, емоційна та словесно-логічна пам'ять. Довільна та мимовільна пам'ять. Особливості короткотривалої пам'яті, її обсяг та механізми. Перекодування інформації при її переводі у довготривалу пам'ять. Смыслова організація довготривалої пам'яті. Неусвідомлюваний характер довготривалої пам'яті людини. Запамятовування як процес пам'яті. Умови ефективності мимовільного запамятовування. Умови ефективності довільного запамятовування. Відтворення як процес пам'яті, його види. Забування та збереження як процеси пам'яті. Умови успішного збереження матеріалу у пам'яті. Тимчасове забування та його причини. Методи вивчення пам'яті. Уявлення пам'яті. Індивідуальні особливості і типи пам'яті. Управління пам'яттю.

Тема 17. Мислення

Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Мислення як узагальнене та опосередковане відображення дійсності. Характеристика розумових дій. Розумові операції: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, абстракція. Логічні форми мислення – судження та умовиводи, їх види. Поняття, види понять. Мислення як процес постановки та розв'язання теоретичних і практичних задач. Мислення і розуміння. Мислення і мовлення. Значення слова як одиниці мислення і мовлення. Зв'язок мислення і мовлення. Види мислення: наочно-дійове, наочно-образне та понятійне. Індивідуальні особливості мислення. Теорії мислення. Асоціативна теорія мислення. Уявлення про мислення у біхевіоризмі та гештальтпсихології. Логічна теорія мислення С.Л.Рубінштейна.

Тема 18. Мовлення

Поняття про мову і мовлення. Походження мови. Функції мовлення: означення, узагальнення, комунікації. Три сторони комунікації: інформаційна, виразна, волевияви. Форми мовлення: зовнішнє і внутрішнє. Види мовлення усне (діалогічне і монологічне), писемне мовлення, їх психологічна характеристика. Мовленнєві властивості особистості.

Тема 19. Уява

Поняття про уяву, її відмінність від образів пам'яті та сприймання. Роль уяви у житті людини. Основні функції уяви: активізація наочно-образного мислення, управління емоційно-потребовими станами, довільна регуляція

пізнавальних процесів, створення та реалізація внутрішнього плану дій, програмування поведінки, управління фізіологічними станами. Фізіологічна основа уяви. Мислення і уява. Аналітико-синтетичний характер процесів уяви. Способи створення образів уяви: аглютинація, гіперболізація, схематизація, типізація, акцентування. Види уяви: активна, пасивна, репродуктивна, творча – їх особливості. Взаємозв'язок уяви з органічними процесами. Роль фантазії в ігровій діяльності дитини та творчій діяльності дорослого.

Тема 20. Психологія емоцій

Поняття про емоції та почуття. Значення емоцій та почуттів в житті людини. Основні функції емоцій: комунікативна, регулятивна, сигнальна, мотиваційна, оцінювальна, стимулююча, захисна. Види емоцій. Форми переживання почуттів – емоції, настрої, афект, пристрасті. Стрес та його особливості. Експресія емоцій. Параметри, за якими оцінюються емоційні процеси та стани: інтенсивність, тривалість, глибина, усвідомленість, умови виникнення та зникнення, дія на організм, направленість, спосіб вираження. Емоції та особистість. Фундаментальні емоції за Ізардом. Вищі почуття: моральні, інтелектуальні, естетичні.

Тема 21. Воля

Поняття про волю, її значення в житті людини, в організації та регуляції діяльності. Підходи і тенденції розвитку уявлень про волю. Вольова регуляція поведінки. Характеристика вольової дії. Структура вольової дії. Подолання перешкод, боротьба мотивів як умова виникнення та здійснення вольового акту. Процес прийняття та виконання вольового рішення. Локалізація контролю. Вольові якості особистості – первинні: сила волі, наполегливість, витримка; похідні: рішучість, сміливість, впевненість, відповідальність, дисциплінованість, принципіальність, діловитість, ініціативність.

3.3. АНАТОМІЯ ТА ФІЗІОЛОГІЯ ДИТИНИ

Тема 1. Анатомія фізіологія як науки які вивчають структури та механізми, що забезпечують життєдіяльність людини.

Предмет анатомії та фізіології взаємозв'язки з іншими науками. Теоретичні і прикладні задачі анатомії та фізіології. Визначення часових меж вікових періодів. Закономірності онтогенезу, поняття вікової норми. Сенситивні і критичні періоди розвитку. Загальна характеристика основних закономірностей росту і розвитку дітей і підлітків. Періодизація онтогенезу, її критерії. Шкідливий вплив нікотину, алкоголю і наркотичних речовин на ріст і розвиток людини.

Тема 2. Загальний план будови організму

Організм як цілісна система. Основні Структурно-функціональні блоки, які утворюють організм. Клітина, її будова та функції. Визначення онтогенезу. Генетична програма індивідуального розвитку людини. Роль спадковості і середовища в розвитку організму людини. Генотип і фенотип. Спадковий апарат клітини. Поділ клітин. Розвиток статевих клітин. Мейоз. Сперматогенез і овогенез. Ембріогенез і причини патології розвитку. Інфікування материнського організму і плоду.

Тема 3. Організм і середовище. Ріст і розвиток опорно-рухової системи

Співвідношення процесів росту і розвитку: темпи статевого розвитку та біологічна обумовленість тривалості життя. Ріст і розвиток кістяка. Будова кісток, розвиток кісток, типи кісток, з'єднання кісток, будова скелету людини. Вікові особливості. Оцінка показників фізичного розвитку. Фізичний розвиток та рухові можливості дитини. Типологія фізичного розвитку. Морфофункціональна характеристика м'язової системи. Будова скелетних м'язів, їх характеристика. Основні групи м'язів. Функціональні властивості м'язів: сила, швидкість, витривалість. Робота м'язів; тонус м'язів. Регуляція рухової активності. Гіподинамія та її негативний вплив на дітей. Фізіолого-гігієнічне обґрунтування різних видів занять фізичною культурою.

Тема 4. Нервові механізми фізіологічної регуляції функцій

Загальне уявлення про подразливість, подразники, подразнення. Збудливість і збудження. Біоелектричні явища. Поняття про тваринну електрику. Нейроцит, будова особливості. Нейрогліальні клітини, функції. Проведення збудження по нервовим волокнам. Види нервових волокон. Міжклітинна передача збудження. Синапси, їх будова і функції. Види синапсів. Особливості роботи синапсів. Нервовий центр та його властивості.

Тема 5. Функціональна анатомія нервової системи

Нервова система: симпатична, вегетативна. Особливості. Центральна, периферійна. Особливості. Сіра речовина – нейрони, біла речовина – нервові волокна.

Будова спинного мозку. Функції спинного мозку. Головний мозок. Будова, особливості. Довгастий мозок, особливості. Задній мозок: міст, мозочок. Будова, функції. Проміжний мозок. Фізіологія проміжного мозку. Ретикулярна формація. Значення. Кінцевий мозок. Кора великих півкуль. Морфофункціональна структура. Особливості. Оболонки головного мозку. Спинномозкова рідина: загальні дані, практичне значення.

Тема 6. Центральні механізми регуляції функцій в організмі

Значення нервової системи. Принципи регуляції функцій в організмі. Рефлекс як основний акт нервової діяльності. Будова рефлекторної дуги. Особливість дуг вегетативних рефлексів. Центральна регуляція вегетативних процесів та внутрішнього середовища організму. Збудження і гальмування в центральній нервовій системі, їх мозаїка і динаміка. Іррадіація і концентрація нервових процесів. Вікова динаміка нервової системи.

Тема 7. Вища нервова діяльність та нейрофізіологія поведінки людини

Функції кори великих півкуль: аналіз і синтез подразнень. Кортиколізація функцій. Сенсорні та моторні зони кори великих півкуль. Методи вивчення функціональної організації кори великих півкуль. Електроенцефалограма та її показники. Комп'ютерна томографія. Функціональна асиметрія мозку. Шкала функціональних станів. Сон, види, механізми. Пам'ять, фізіологічні механізми. Інтегративна діяльність мозку. Вища нервова діяльність. Поняття про умовні і безумовні рефлекси. Їх біологічна сутність, види, характеристика. Інстинкти. Утворення та гальмування умовних рефлексів. Види гальмування. Динамічний стереотип. Типологічні особливості вищої нервової діяльності. Негативізм. Дитячі страхи, неврози. Фізіологічні механізми компенсації порушень вищої нервової діяльності у дітей. Гігієна учбово-виховного процесу. Значення

режиму дня для учнів.

Тема 8. Гуморальна регуляція функцій організму

Життя як процес хімічних перетворень у внутрішньому середовищі. Засоби передачі керуючої інформації в багатоклітинному організмі. Біологічно-активні речовини (БАР) та їх види: медіатори, гормони, ферменти, вітаміни. Засоби впливів БАР на організм. Поняття про клітини-мішені. Види впливів гормонів на організм. Синергізм, антогонізм, пермисивна дія. Поняття про клітини-органи-мішені. Активність гормонів та чутливість до них органів-мішеней. Взаємозв'язок нервової і гуморальної регуляції: гіпоталамус-гіпофіз. Ієрархія та взаємодія залоз внутрішньої секреції. Каскадний ефект ендокринної регуляції. Причини та механізми розладів гуморальної регуляції: психічна травма, некроз, пухлини, запальні процеси, інфекції, інтоксикації, розлади кровообігу, елементарні порушення, генетичні аномалії.

Тема 9. Залози внутрішньої секреції та їх патології

Поняття про залози внутрішньої, зовнішньої та змішаної секреції. Найважливіші залози внутрішньої секреції: гіпофіз, наднирники, щитовидна залоза, парашитовидні залози. Залози змішаної секреції та їх особливості: статеві та підшлункова залози. Ендокринна частина підшлункової залози. Гормони підшлункової залози. Цукровий діабет. Профілактика та компенсація цукрового діабету. Гіпофіз. Будова та функції. Ефекти гормонів гіпофіза. Патологія аденогіпофізу: акромегалія, гігантизм, гіпофізарний нанізм, хвороба Іценго-Кушинга. Патологія нейрогіпофізу: нецукровий діабет. Наднирники. Гормони і патологія залози. Щитоподібна залоза. Значення гормонів щитоподібної залози. Патологія. Гормональний статус новонародженого. Гормональна регуляція росту, статевого дозрівання, обміну речовин.

Тема 10. Фізіологія сенсорних систем

Загальні принципи функціонування сенсорних систем. Органи чуття і теорія пізнання. Поняття про аналізатори та їх структуру. Класифікація рецепторів та механізми рецепції. Адаптація рецепторів. Сенсорні шляхи. Кодування інформації рецепторами. Аналізатори I і II сигнальних систем. Особливості. Види рецепції. Шкіра як орган відчуття дотику, температури і болю. Особливості будови і функцій

Тема 11. Фізіологія зорової сенсорної системи

Емоція органу зору. Світлопровідна система ока. Акомодація ока. Рефракція ока. Порушення рефракції ока: короткозорість, ддалекозорість, астигматизм, аберация. Корегування порушень рефракції. Світлосприймальна система ока. Будова сітківки. Фотосенсорний шар: фотосенсорні білки, рецепторний апарат. Фотохімічні процеси в фоторецепторах сітківки. Світлова та темньова адаптація. Колірний зір. Аномалії колірного зору. Сприймання простору. Гострота зору, бінокулярний зір. Поле зору

Тема 12. Фізіологія слухової сенсорної системи

Еволюція органа слуху. Принципи будови органу слуху. Особливості будови середнього та внутрішнього вуха. Спіральний орган. Слухові процеси на рівні внутрішнього вуха. Сприймання та розрізнення звуків. Функціональні характеристики слуху. Музичний слух. Значення слуху у формуванні мови. Регуляція голосу та розвиток співочої здібності. Гігієна слуху дітей.

Гравітаційна сенсорна система

Тема 13. Внутрішнє середовище організму та його регуляція

Кров, лімфа, тканина, рідина. Гомеостаз та його регуляція. Біологічні константи. Об'єм, склад, функції внутрішнього середовища. об'єм та склад крові. Фізико-хімічні властивості. Функції крові. Формені елементи крові, їх особливості. Транспорт газів еритроцитами. Групи крові. Резус-фактор. Імунна система організму. Специфічні захисні механізми. Роль лімфоцитів. Неспецифічні гуморальні захисні механізми та клітинний механізм захисту (фагоцитоз). Імунізація. Алергічні реакції. Система згортання крові. Первинний судинно-тромбоцитарний гемостаз. Вторинний коагуляційний гемостаз. Протизгортальна система. Кровотворення та його регуляція. Патологія системи крові: анемії, пухлини, системи крові – лейкози, лімфоми, тромбоцитопатії.

Тема 14. Анатомія та фізіологія серцево-судинної системи

Фізіологічна характеристика міокарда. Кардіоміоцити. Провідникова система серця. Автоматизм. Фізіологічні властивості міокарда. Нагнітальна функція серця. Клапанний апарат. Серцевий цикл. Показники серцевої діяльності. Регуляція серцевої діяльності. Вікові особливості функції серця. Анатомія та фізіологія кровоносних судин. Принципи гемодинаміки. Залежність кровотоку від стану судин. Характеристика функціонального стану судин. Характеристика судин великого та малого кіл кровообігу. Артеріальний тиск, пульс, пульсовий тиск. Мікроциркулярне русло. Регуляція кровотоку в капілярах. Механізми руху в крові по судинах різного типу. Регуляція кровообігу. Патологія серцево-судинної судинної системи. Поняття про артеріальну гіпо- та гіпертензію.

Тема 15. Процес дихання та його патологія

Анатомія органів дихання. Фізіологія дихання. Зовнішнє дихання. Дихальні рухи. Механізми вдиху та видиху. Легеневі об'єми і ємності легень. Вентиляція легень. Газообмін у легенях. Транспорт газів кров'ю. Внутрішнє дихання. Обмін газів у тканинах. Вікові особливості газообміну. Регуляція дихання. Дихальний центр. Пневмотоксичний центр. Гуморальна регуляція дихання. Роль інших відділів ЦНС в регуляції дихання. Дихання людини за різних умов. Дихання під час фізичного навантаження. Висотна хвороба. Захворювання органів дихальної системи. Дихальна недостатність. Гіпоксія. Вплив паління на функції дихальної системи.

Тема 16. Обмін речовин та енергії

Обмін речовин. Обмін вуглеводів. Регуляція обміну вуглеводів. Обмін ліпідів. Обмін білків. Баланс азоту. Обмін енергії. Основний обмін. Загальний обмін. Регуляція обміну енергії. Вікові зміни енергетичного обміну. Температура тіла та її регуляція. Вікові зміни системи терморегуляції. Розлади терморегуляції. Гарячка. Гіпертермія. Загартування. Вітаміни, авітаміноз, хвороби обміну речовин.

Тема 17. Процеси живлення та його патологія

Анатомія органів травлення. Функції травної системи. Секреторна функція. Травлення в різних відділах травної системи: в ротовій порожнині, в шлунку, кишечнику. Всмоктування. Секреторні процеси в органах травлення. Механізми утворення, виділення секретів. Основні принципи регуляції

секреторних процесів. Методи дослідження секреторної функції в експерименті. Роботи І.П. Павлова. Рухова функція різних відділів травної системи. Підшлункова залоза, її секреторна функція. Регуляція секреції підшлункової залози. Секреторна функція печінки та її регуляція. Вікові зміни органів травлення. Патологія травної системи. Основні клінічні прояви захворювань органів травлення. Перитоніт. Дисбактеріоз.

Тема 18. Процеси сечовиділення та патологія

Анатомія та фізіологія сечових органів. Мікроструктура нирок. Нефрон. Механізм сечоутворення. Фільтрація. Реабсорбція. Секреція. Регуляція діяльності нирок. Сеча. Кількісний та якісний склад нормальної сечі. Вікові особливості видільної функції. Патологія нирок та сечового міхура. Склад патологічної сечі. Кількісні та якісні зміни сечі. Розлади сечовипускання. Енурез.

- 4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.**

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

**Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет педагогіки і психології**

Ступень: бакалаврДодаткове вступне

Галузь знань: «Педагогічна освіта» випробування

Спеціальність: «Початкова освіта»

На базі ОКР: «Молодший спеціаліст»

Екзаменаційний білет № 32

1. Педагогіка як наука про виховання людини. Мета і завдання виховання громадянина вільної та незалежної України.
2. Поняття про спілкування, зміст та засоби спілкування (вербальні та невербальні). Види спілкування.
3. Поняття про темперамент та його типи. Фізіологічні основи темпераменту.
4. Органи травлення, їх будова, значення та вікові особливості.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ імені М. П. Драгоманова

Протокол № _____ від «_____» березень 2018р.

Голова фахової комісії _____ / _____ /
Підпис Прізвище, ім'я, по-батькові

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болубаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. – К.:ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
2. Валеологія: Навчальний посібник в 2ч. / за ред. Бобрицької В.І., Гриньова М.В. та ін. – Полтава: Скайтек, 2000.
3. Введение в психологию / Под ред. А.В.Петровского. – М., 1996.
4. Колесніченко Л. А., Борисенко Л. Л. Основи психології та педагогіки: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2002.
5. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
6. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни. - Київ: ВД “Професіонал”, 2004.
7. Присяжнюк М.С. Людина та її здоров'я: Навч. посібник. – К.: Фенікс, 1998.
8. Основи загальної психології /За ред. С.Д.Максименко. – К.: МО України, 1998.
9. Основи психології /За ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. – К., 1995.
10. Палех Ю.І., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки.
11. Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. - К.: Міленіум, 2005.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка. Навч.-метод. посібник. - 2-ге вид., доп. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001.
13. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. 3-тє видання, доповнене. – К.: Академвидав", 2012.
14. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – «2-е вид. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.